

АЛ

AL, WORTH TRYING by William Wharton
© The Estate of William Wharton

© Васил Велчев, *превод от полски*
© Дамян Дамянов, *художник на корицата*

© Сиела Норма АД

София 2019

ISBN: 978-954-28-2862-4

УИЛЯМ УОРТЪН

Превод от полски: Васил Велчев

 ciela

*Желая щастие на всички читатели на тази книга.
Никога не се предавайте.
Животът е пълен с чудни изненади.*

Уилям Уортън

Но си струва труда да се опита.

Последните думи от романа „Пилето“,
казани от Пилето на Ал

Глава I

Не съм очаквал, че ще отнеме толкова време да се измъкна оттам. Старая се доктор Уайс да разбере какво се случи в действителност, че нещата при мен са постарому, но той не може да го разбере, не иска дори да слуша какво му говоря. Настоява, че всичко това е скрито продължение на фантазията, в която съм изживял значителна част от живота си. Никога не е разбирал изпарилия се образ на Пилето – чудния продукт на моето въображение, необходим за собствената ми реинкарнация – който да стане причина моят живот отново да придобие смисъл, а аз да си възвърна вярата в хората.

Най-накрая се отказва от по-нататъшни опити. Уайс убеждава армейското ръководство, че никога няма да бъда в състояние да се избавя от това алтер его, което е поело контрола над мен. Никога няма да му се удаде да разбере това, което ми се е случило. Но аз бавно осъзнавам, че е напълно излишно. Поне докато се опитвах да му обяснявам какво е станало, разбрах повече за своя вътрешен живот, това, от което – надявам се – ще покълне новият ми живот.

В края на краищата получавам седемдесет процента инвалидност, при условие че веднъж на всеки две години ще идвам във военната болница на контролен преглед. Така че е установено официално, че не представлявам заплаха за никого, а моята така наречена лудост е в лека форма, нещо неизлечимо. След уволнението ми от армията получавам съвкупно възнаграждение за целия си престой в болницата, а в добавка и още триста долара обезщетение. Излизам от болницата вече без жълтите си книжа, но затова пък с над две хиляди зелени в джоба си. Докато съм инвалид, ще получавам всеки месец по двеста гущера. Трябва да благодаря за това на доктор Уайс. Успях да го убедя, че съм щастлив човек, а нещото, което нарича мои фантазии, не ми оказва никакво негативно влияние. В края на краищата като че ли останахме приятели, доказателство за това бяха условията, при които успях да се уволня.

Както го формулира Уайс, общо взето не съм съвсем инвалид. Вероятно за да може, ако войната продължи, да ме изпратят обратно на фронта. Моята инвалидност има личен характер. После, както обикновено, следва дълъг разговор за това, че лудостта може да бъде разбрана двояко: в първия случай човек става опасен за обществото, в другия болестта предизвиква дискомфорт единствено за психично болния и го отчуждава от обществото. Мога да бъде причислен към втората група, но изглежда, сякаш дори самият аз не си давам сметка за своето състояние. Май само в армията могат да наговорят подобни глупости.

Още не искам да се връщам вкъщи. По време на войната родителите ми се преместиха в Калифорния. Знам, че са ме зарязали, убедени, че ще прекарам остатъка от живота си в някоя психиатрия. Полага ми се билет до мястото, където са ме взели на служба, или там, където се е преместило семейството ми. Избирам си първата възможност. Добре знам какво искам да направя сега. Армията ми плаща пътуването до Филадельфия, където съм живял през цялото си детство, но от влака, тръгнал от болницата в Кентъки, слизам по пътя – във Форт Дикс в щата Ню Джърси.

Узнал съм, че армията провежда търгове, по време на които се продават стоки от военния резерв, а сред тях джипове, които никога не са излизали по пътищата, някои дори още са покрити със смазка. Военните инвалиди с повече от петдесет процента инвалидност имат предимство на такива търгове.

Добирам се до мястото един ден преди търга, точно в момента, когато тоновете армейско снаряжение са стоварени от кораба. Прекарвам целия ден в търсене на неща, които са ми нужни. Искам да си купя преди всички джип, снабден с допълнителни туби за вода и вериги за гумите, а още и две одеяла и водонепромокаем офицерски спален чувал. Въртя се в околността, заговарям момчетата от транспортната колона и се запознавам със ситуацията. В края на краищата успявам да намеря почти всичко, което ми е нужно.

Търгът трябва да се проведе от някой си сержант Уолтърс, така че се постарявам да се запозная с него лично. Изпиваме по няколко бири в бюфета, а по-късно Уолтърс намира за мен свободен нар в казармата. Както ми казва, и без това повечето от нарвете си стоят празни.

Уговаряме се, че Уолтърс ще напише в документите, че е продал на търга избрания от мен джип, който е дошъл с последната колона. Занасям четиристотин долара на офицера касиер. Уолтърс ми добавя още тубите за вода, спалния чувал и одеялата. Изразходвам за това още петдесет долара, от които двайсет отиват за платеца, и по този начин уреждаме търга. Джипът изобщо не попада на него.

Привеждането на колата в изправност ми отнема няколко часа работа в сервиз. Повечето части, които биха могли да ръждясат от морската вода по време на спирания в пристанище или пътуването през океана, са покрити със смазка или солидол. Премахването на този пласт изисква адска работа. Момчетата от транспортната колона ми заемат всички необходими инструменти, включително ацетиленова горелка. Показват ми как да работя с нея, и ме разпитват какво планирам.

– Да премина с това чудо през целите Щати, за да узная заради какво за малко не загинах.

Избухва смях, но усещам, че са на моя страна. Мога да разчитам на тяхната помощ във всички начинания против армията. Повечето чакат вече само да се уволнят, трябва още да си вземат съответното количество точки. „Службата за родината“ дава едва една точка за месец, така че всички мразят армията с цялото си сърце. Разбирам ги много добре.

Почти всеки път, когато моля за някакъв необходим ми инструмент, чувам, че мога да го задържа за себе си, сигурно ще ми потрябва по време на толкова дългото пътешествие. Инструментите, които свивам по този начин от армията, накрая напълват цяла кутия от муниципи.

Преправям джипа така, че да загуби част от военния си характер. Упражнявам шофиране на полигон. Преди това никога не съм си имал работа с моторно превозно средство на чети-

ри колела. Момчетата стигат до извода, че сигурно ми хлопа дъската, щом се каня да тръгна на такъв дълъг път, а не умея да карам дори собствената си кола. Сега всички ме смятат за безобидна откачалка.

Оказва се обаче, че ми е нужно съвсем малко време, за да науча всичко. Упражнявам се да паркирам и да правя другите маневри, които според момчетата ще са ми необходими, за да взема шофьорска книжка. Вече съм забравил, че карането на кола може да бъде такова удоволствие. Момчетата ми обясняват, че трябва да регистрирам колата, да ми издадат регистрационни табели и да изкарам книжка. Може да се каже, че вече съм готов да се заема с всичко това. Първо обаче искам да построя сгъваем покрив и да открия хамак с подходящите размери. Все пак възнамерявам да живея в този джип.

Успявам да намеря необходимите ми материали в Трентън, в магазин за ветроходно оборудване. Платното е здраво и е водоустойчиво, обикновено от такова се шият покривала за лодки. Платът е много тежък, затова решавам да рискувам и отивам да го взема от магазина с джипа. Използвам възможността да регистрирам колата, купувам си временни регистрационни табели и ги завинтвам с присвоената отвертка.

Така и така съм в транспортния отдел, питам дали бих могъл да се явя на изпит за шофьорска книжка в щата Ню Джърси. Искат да им представя предишната си книжка, казвам им, че съм прекарал последните четири години в армията и са ми я откраднали заедно с всичко останало. Показвам документите, че съм демобилизиран.

Налага се да си измислям още малко, но накрая получавам екземпляр от Закона за движение по пътищата на щата Ню Джърси. Уведомяват ме, че когато науча всичко, мога да се явя на теста. Излизам от сградата и сядам в джипа с брошурката в ръка. По-голямата част от закона е основана на здравия разум, така че след половин час решавам, че съм готов. Зад бюрото вече седи друга служителка, която ми дава формуляр – тест с отговори по избор. Попълвам го бързо и сгрешавам само на

три въпроса, като и трите се отнасят за местен закон на щата Ню Джърси, който не е чак толкова логичен.

Нямам стара шофьорска книжка, така че няма как да я представя, затова служителите настояват, че трябва да се явя на практически изпит пред изпитващ от транспортния отдел. Офисът е затворен след два часа, така че отивам да си купя нещо за ядене и сядам в джипа, използвам възможността да проверя фаровете против мъгла, стоповете и ръчната спирачка. Упразнявам се да включвам задвижването на четирите колела. При джиповете това е едно доста специално умение.

След известно време към мен се приближава мъж на средна възраст, би трябвало да е този, който ще ме изпитва. Сядаме в колата, като той е видимо изненадан, че колата всъщност е джип. Хвърля едно око на регистрацията. Проверява километража – не са изминати и сто мили.

– На търг в Дикс ли го купи?

– Да.

– Какъв процент инвалидност получи?

– Седемдесет процента.

Започвам да се замислям какво общо има всичко това с получаването на шофьорска книжка.

– В каква част?

Казвам му, а той ме поглежда внимателно. Надявам се, че това му е достатъчно. Ако не е, ще започна да лъжа.

– Аз също, в сигналния корпус. Добре, да видим можеш ли да се справиш с това чудовище. Не съм седял в такова от две години.

Завъртам ключа, включвам на първа и чакам да ми каже какво трябва да правя. Първо преминавам през полигона зад сградата, а след това излизаме на улицата. Налага се да преодолее само няколко завоя, никакво паркиране на заден, никакви уловки. Изпитващият подписва картата, закачена на една подложка.

– Всичко е точно. Но карай внимателно, помни, че войната вече свърши.

Помня. Подава ми картата и изскача от колата. По начина, по който излиза, разбирам, че това не му е първото седене в джип.

– Нареди се на опашката за гише Г, нека ти проверят зрението и това би трябвало да е всичко. Тази бракма смуче бензина така, сякаш го дават без пари, но въпреки всичко е по-добра от повечето коли, които се движат по нашите пътища. Повечето джипове, произведени след четиридесет и пета, са боклуци, а и останалите ги бива единствено за скрап.

– Мерси.

Спирам колата на паркинга и се връщам в сградата. На опашката съм трети, имам чудесно зрение – двадесет точки от двадесет възможни. Оставям своя снимка. Питат ме единствено на какъв адрес да изпратят шофьорската книжка. Давам адреса на сержант Уолтърс в Дикс. В момента Форт Дикс е единственият ми дом. Шофьорската книжка трябва да пристигне до три-четири дни. Вероятно толкова време ми трябва, за да си довърша работата. Получавам временна шофьорска книжка, която е валидна тридесет дни.

Потеглям към централната част на Трентън. Чувствам се отлично. Докато кара, шофьорът на джип има чувството, че е част от автомобила, подобно нещо не може да се усети зад волана на друга кола. Докато бях във войската, карах основно през пушинаците или в конвой, общо взето със скорост пет мили в час, в тъмното, без фарове, без да откъсвам поглед от червената светлинка върху бронята на движещата се пред мен кола. Подобна гледка може направо да те хипнотизира.

Питам как да стигна до магазина за бои. Попадам в огромен склад, където купувам общо пет галона боя за метал – една жълта с цвят на канарче, една бяла и три лимоненожълти. Купувам си и четки и разтворител. Искам сам да си смесиш боите, за да получа желаниния цвят. Вземам и един галон грунд, както и антикорозивна смес. Бих могъл да използвам пистолета от сервиза, но предпочитам да боядисвам с четка, а и ми липсва желание да покривам стъклата, гумите и всичко останало.

Паркирам колата в ъгъла на двора и с разтворителя махам мазната мръсотия от купето. Приготвям грунда и след като изчиствам купето още веднъж, се заемам със замазването на маслинозелената боя, която се използва за повечето военни

коли и оборудване. Антикорозионната смес има ръждивочервен цвят и още докато го боядисвам с нея, джипът губи донякъде военния си вид. Убеден съм, че маслинозелената боя сама по себе си е антикорозионна, но аз възнамерявам да изстискам и последните сили от джипа си и малко повече предпазни мерки няма да му навредят. Полагането на първия слой ми отнема цял ден. Шасито няма антикорозионна защита, затова му отделям специално внимание и нанасям два слоя. Боята съхне за два часа, така че един ден е достатъчен да го мина два пъти с нея. Когато приключвам, джипът продължава да изглежда като военна кола, но не личи със сигурност дали е принадлежал на армията на Съединените щати.

На следващата сутрин се заемам да смеся боите. Смесвам малки порции от всеки цвят и изпробвам върху купето, за да видя как ще изглежда, след като изсъхне.

Привечер джипът прилича на шарен юрган. При всяко смесване старателно си записвам какви пропорции съм използвал. До вечерта боята е изсъхнал дотолкова, че да мога да взема решение. Смесвам две части от жълтото като канарче и по една от бялото и от лимоненожълтото. Боята е скъпа, но смятам да поживея в това чудо доста време и искам да го боядисам, както се полага.

Докато разнасям с четката готовата смес, стигам до извода, че съм взел правилното решение – джипът започва да излъчва собствена светлина. Боядисвам старателно и се уверявам, че съм достигнал до всяко възможно ъгълче. На този етап решавам, че разделителната дъска, облегалките на седалките и бронята ще боядисам с бяла боя, смесена с лимоненожълта, но този път ще преобладава бялото. Така се получава достатъчно добър контраст. Оставям шасито за накрая, там ще използвам това, което ми е останало. И бездруго няма да се вижда.

Момчетата от сервиза посрещат колата ми с овации.

– Сега джипът ти прилича на великденско пиленце! – вика единият. – Трябва да му дадеш някакво име. Ако искаш, ще ти дам малко черна боя и ще можеш да напишеш името.

Нищо подобно не ми беше минало през ума, но много добре знаех как искам да кръстя джипа си – ПЕПЕРУДАТА. Точно така се чувствам в момента, това се опитвах да обясня на Уайс. Досега се чувствах, все едно съм живял в пашкул, който сам съм изплел около себе си.

– Благодаря, Майк. Само да изсъхне и ще изрисувам името отстрани. Черният надпис ще изглежда супер на жълтия фон.

– Как ще го кръстиш?

Казвам им какво съм решил, всички млъкват.

– Чувствам се като пеперуда, Майк. Ще си прелитам от цвят на цвят, без много да му мисля и без да планирам къде трябва да стигна. През последните четири години армията решаваше всичко вместо мен, сега съм готов да тръгна на път сам, без никаква цел.

В отговор чувам смях, но момчетата вече се канят да тръгнат към лавката, за да приключат деня си с разредена войскова бира. Оставам сам на двора и с възхищение кръжа около чудото, което съм направил. Утре, като изсъхне боята, ще се заема с покрива. Бялото платно чудесно ще си пасне с жълтата боя.

На следващия ден разрязвам платното и с помощта на Люк, момчето от транспортната колона, го закрепвам на покрива. Окачвам и хамака, който купих в Трентън. Увивам се плътно в едно одеяло и го изпробвам. Би трябвало да ми е удобно тук.

Сковавам сандък, който да напъхам отзад, под сгънатия покрив, за да държи в него дрехи и резервен чифт обувки. Искаше ми се да си имам и хладилник, но щеше да заеме много място. Така че ще си купувам ядене всеки ден и ще карам със себе си само дрехи и инструменти.

Свалям задната седалка и с ацетиленовата горелка изрязвам поставката за картечница. Не искам в колата ми да остане нищо, което да ми напомня за стрелба. Монтирам на нейно място квадрат от дебела ламарина с размери шейсет на шейсет сантиметра. Намерих го зад бараката с инструменти, заприказвах сержанта от колоната и го попитах дали мога да купя това нещо, а поглеждайки ту мен, ту моята Пеперуда, той поклати отрицателно глава.

– Цяла година се чудя какво да го правя, вземи го. Гледам, че си си построил къщичка на колела, бива си я. Ще вземеш ли някого със себе си?

– Не, това е работа за сам човек.

* * *

Идва понеделник и аз съм готов да потегля на пробна екскурзия до Филадельфия. Искам да видя познатите места и еднаквите редици от къщи, където някога съм живял. Никога преди не ми беше идвало наум подобно нещо, но сега стигнах до извода, че разстоянието е тъкмо подходящо за такова пробно пътуване. Благодарение на момчетата от колоната имам пълен резервоар с бензин и запас от резервно масло. Опитвам се да им платя, но те не искат да ми вземат никакви пари. Заради подобни моменти успявам да забравя колко гаден е животът понякога. Накрая решавам, че ще донеса на всички от специалните големи сандвичи с всички добавки.

Хубаво е да тръгнеш най-сетне на път. Първо в продължение на две години бях под постоянен контрол, а после, през следващите две – под наблюдение. Карам с шейсет и решавам, че точно с такава скорост ще премина през цялата страна. Няма нужда да сменям скоростите и мога да виждам всичко, покрай което минавам. Сега е точно началото на май и дърветата вече са зелени. Сгъвам покрива и се чувствам, сякаш пътувам с истински кабриолет. Всъщност си е точно така.

Докато преминавам през малките градчета в щата Ню Джърси, минавачите ми хвърлят по някой странен поглед от време на време. Насочвам се към Бенджамин Франклин Мемориал Бридж. Едва сега осъзнавам, че през целия си живот никога не съм бил свободен. За мен се грижеха или родителите ми, или армията, вярно, че веднъж бях в полагаем отпуск, но това трудно може да бъде наречено свобода. Същото беше и в болницата. Не можех да ходя никъде, защото няхах пари.

Родителите ми имаха нужда от пари, за да се преместят в Калифорния. И без това никога не съм ги молил за нищо. Всъщ-

ност дори е по-добре, че не знаят какво става с мен в момента, в крайна сметка за тях вече съм умрял, ако не и нещо по-лошо. Повечето хора не могат да се примирят с мисълта, че някой, когото обичат, е луд. Не мога да ги виня за това.

Всъщност никога не съм имал пари. Изобщо нямах нужда от тях, не си вземах дори тези, които ми се полагаха в армията. Исках да бъда далеч от всичко, което ме заобикаля, чак до мига, в който се излюпя.

Преминаването през моста напомня полет. Цяло чудо е, че не се удрям в никого и не връхлитам върху перилата на моста. Макар че не прекарвам много време в центъра на Филадельфия, чувствам, че се завръщам у дома. Тук срещам повече хора, които спират, за да зяпат Пеперудата ми. Може да е, защото големите автомобилни компании тъкмо пускат нови модели на пазара и хората си мислят, че това е един от тях?

Завивам надясно, в Уолънт, подминавам училището „Филадельфия Уест Католик“, където бях ученик една година, преди да се преместя в гимназия „Апър Мериън“. Пресичам Кабс Грийк Парк и накрая стигам до Маршъл Роуд.

Карам нагоре по Маршъл Роуд чак докато завия по Чърч Лейн и стигам до Шейсет и девета улица. Някогашното сме тище от лявата страна сега разделя пътя на две. Завивам и се оказвам на мястото, където падах от колелото като хлапак.

Кловър Лейн, моята някогашна улица, почти не се е променила, единствено на мястото, където някога се намираще игрището, се издигат нови сгради. Намалявам, когато стигам до някогашния си дом. Сега ми се вижда толкова малък. Изглежда, някой живее в него. Минава ми през ума, че бих могъл да посетя лелите и чичовците си, които живеят в югозападната част на града, но още не съм готов за това. Освен това не ми се ще да се връщам в Дикс по тъмно. Не искам да се срещам с никого, който знае, че през последните две години съм бил луд, поне официално. Твърде много време ми отне да стигна дотам, където се намирам в момента.

Тръгвам по Гарет Роуд, минавам покрай стария резервоар за газ, а после тръгвам покрай релсите към Ленсдаун Авеню.

Отбивам в алеята, която води до някогашното ми училище – гимназия „Апър Мериън“. Не се е променило много тук. Наоколо е пусто и нищо чудно, защото е ваканция. На игрището зад училището си играят няколко момчета. Учудващо е как преди само пет години това място беше толкова важно за мен. Твърде много мислех за него, но сега мога да се сбогувам и с това тук. Умът е странно съоръжение, чувствам се така, сякаш мозъкът ми е разделен на самостоятелни купета. Докато не отворя вратата, която води към всяко от тях, не помня нищо, но е достатъчно само да я откряна, и всичко се връща на мига. Но сега не искам дори това, още не съм готов.

Стигам до Стейт Роуд, където се намира бензиностанцията. Наблизо има магазинче, в което продават от специалните сандвичи, така че купувам направо десет за момчетата от колоната. Сервитьорката, която ги опакова, през цялото време зяпа джипа ми. Може би не трябваше да го пребоядисвам, но толкова много исках да се освободя от всичко, което има каквато и да било връзка с армията и с войната. В този момент джипът ми е най-невоенното военно съоръжение в околността.

Наливам бензин и си вземам от стойката безплатна карта на графство Довър. На връщане към Докс ми се ще да избирам най-страничните улички. Започвам да се чудя няма ли да ме спрат на портала. Вярно, че Уолтърс ми уреди градски отпуск, но въпреки всичко, когато се появя с жълтия джип, дежурните вероятно ще се учудят. Не съм с униформа, така че за тях съм си просто цивилен, който си е купил на търг шантав джип. За всеки случай си слагам отличията, което получих, когато се уволних.

Оказва се обаче, че няма никакви проблеми. Войната свърши и изглежда, хората малко по малко започват да забравят за нея. Дежурният се взира в моята Пеперуда, но не ме спира и май изобщо не забелязва отличията. Може да си мисли, че съм издокарал джипа за следващия Парад на маскираните. Интересно дали още го има, вероятно са го организирали през цялата война. Осъзнавам, че от всички хора, които познавам, само аз единствен приемах войната на сериозно. Паркирам

джипа в двора и се връщам на нара си в казармата. Почти съм готов за излитане.

* * *

Точно се приготвям да излизам, когато в залата влиза Уолтър с една платнена торба, пълна с дрехи. Грижи се за мен, все едно ми е баща. Много време мина от последния път, когато някой се погрижи за мен от добро сърце, а не по задължение.

– Слушай, АЛ. Няколко дрехи със сигурност ще ти дойдат добре, щом ще тръгваш на път. Опаковал съм всичко, което може да ти потрябва, от обувките до бельото, два чифта панталони, три ризи с къс ръкав, вълнена шапка и яке.

Не знам какво да кажа, кражбата на толкова военни дрехи си е голям риск, а аз искам да избягам от всичко, което дори напомня за армията.

– Чуй ме, знам какво си мислиш, но май намерих решение. Ела тук.

Отиваме в задната част на сервиза. Уолтър ми посочва голямото корито.

– Използваме го, за да чистим всякакви елементи от смазката. Налей вътре по-силна белина, сложи го на огъня и бъркай. По този начин няма да остане какъвто и да било цвят, само си пази ръцете. Този разтвор е като динамит, а ще трябва да не го сваляш от огъня и да бъркаш постоянно.

Спира за малко и поглежда към мен. Усмивкам се в отговор. Страхотна идея. Малко се притеснявах, що се отнася до дрехите, но бях планирал, че ще си купя някакви в магазина на Армията на спасението.

– Супер, после ще си купя боя и ще ги боядисам в каквито цветове си поискам. Ще изглеждам като пеперуда, трябва да си пасвам с джипа.

На следващия ден се заемам с чистенето на голямото корито. Събирам струпени сандъци зад сервиза и правя с тях огнище. Слагам коритото върху няколко тухли, така че да мога да запаля под него огън. Напълвам го до половината с вода и хвърлям